

MIGRACIÓ I REFUGI

DRETS SENSE FRONTERES: PASTILLES PER A LA MEMÒRIA

INTRODUCCIÓ SOBRE L'ORIGEN

Aquesta proposta didàctica té l'origen en el projecte internacional *Connectant mons*. Molts i moltes mestres ens havien demanat poder disposar de les activitats que apareixien en la plataforma *online* de *Connectant mons* per poder dur-les a terme als centres independentment del calendari de l'activitat *online* i del procés cooperatiu amb altres escoles.

Hem mantingut les animacions, les línies argumentals i els ni-

vells de contingut, i hem adequat les activitats al nou context fora de la plataforma *online*.

Us recomanem la lectura d'aquesta guia, que us facilitarà pistes per al desenvolupament de les diferents activitats que es proposen, i idees per aprofundir en determinats aspectes i temes.

Més informació a la web
www.conectandomundos.org

Índex

Objectius i temes	3
Objetius	4
Perspectives transversals	4
Priorització de continguts	4
 Pautes metodològiques per al desenvolupament de les activitats	 6
Pastilles per a la memòria	6
Prenent decisions	9
Polítiques i fronteres	13
No et deixis enredar	18
Actua. Propostes d'acció	23
 Lectures d'interès	 25
 Glossari	 32
 Recursos complementaris	 35

Objectius i temes

Moure's pel món és un dret de totes les persones i un fenomen humà que existeix des de l'inici dels temps. Cada dia i des de sempre, milers de persones decideixen emprendre un viatge buscant conèixer món, una bona feina, noves oportunitats... i moltes altres ho fan fugint de conflictes o de causes que posen en perill la seva vida i la dels seus éssers estimats.

Actualment, gairebé 60 milions de persones a tot el món es veuen forçades a viure lluny de casa seva, una xifra rècord des de la Segona Guerra Mundial, segons les Nacions Unides. Aquests últims anys, més de quatre milions de persones han hagut de fugir de Síria escapant de la guerra civil. Passa el mateix amb molts altres conflictes armats, o situacions de violència i de pobresa extrema, en què la supervivència també es veu amenaçada.

Davant d'aquest repte la comunitat internacional, en el marc dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, es planteja el repte de facilitar la migració i la mobilitat ordenades, segures, regulars i responsables de les persones, també mitjançant l'aplicació de polítiques migratòries planificades i ben gestionades.

Amb la proposta **Pastilles per a la memòria**, pretenem oferir eines per abordar les causes de la migració forçosa i els factors que afecten les persones en trànsit, i exigir un compromís més gran amb els drets humans i la seguretat de les persones, el desenvolupament sostenible i la prevenció de conflictes violents, per garantir el dret de totes les persones a una vida digna i en pau.

Objetius generals

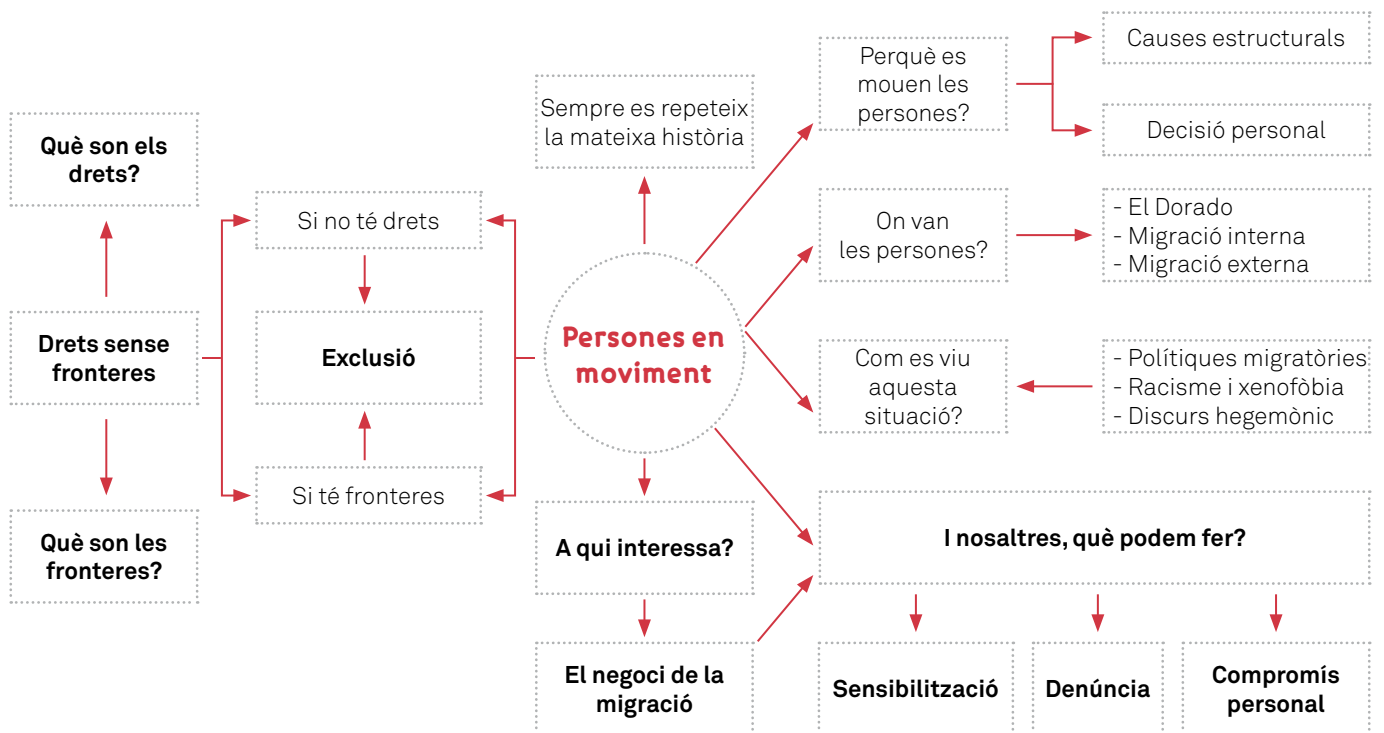
- Reconèixer els moviments migratoris com un fenomen permanent i històric i un dret fonamental de totes les persones.
- Analitzar i entendre els processos migratoris, i establir les causes que els impulsen.
- Comprendre i analitzar de manera crítica els interessos que hi ha darrere de les polítiques migratòries i la vulneració de drets que aquestes polítiques generen, i rebutjar les desigualtats i les injustícies.
- Fomentar el pensament crític i analític i prendre consciència dels rumors i els prejudicis existents en torn de la migració per poder trencar-los i generar discursos alternatius.
- Contribuir a valorar la diversitat cultural com un element d'enriquiment personal i social des d'una perspectiva inclusiva de la identitat.
- Fomentar conductes transformadores i desenvolupar accions que ens permetin comprendre el nostre poder com a ciutadans i ciutadanes, incidint en l'entorn social i/o polític per contribuir a canviar polítiques i actituds que generen injustícies envers les persones migrants.

Perspectives transversals

- Partir de la **perspectiva de drets**: dret a la lliure circulació, a l'asil, a una vida digna, etc.
- Valorar la **riquesa de la diversitat** i qüestionar els estereotips.
- Fomentar l'empatia. Èmfasi en **les persones, en els seus sentiments** i en l'impacte en la seva vida.
- Visibilitzar la situació de **les nenes i les dones** com a grups socials més vulnerables.
- Destacar la dicotomia exclusió/inclusió i posar en evidència la **desigualtat d'oportunitats**.

Priorització de continguts

- Les fronteres visibles i invisibles.
- El dret a desplaçar-nos lliurement i la vulneració de drets.
- L'empatia i la riquesa de la diversitat.
- Factors (expulsió i atracció).
- La desconstrucció del discurs hegemònic.
- Les polítiques migratòries i el negoci de la migració.

Esquema conceptual de la proposta:

Pautes metodològiques per al desenvolupament de les activitats

PASTILLES PER A LA MEMÒRIA

Per què les persones ens desplacem?

Història de les migracions.

Fronteres visibles i invisibles.

La història de l'Avelina i el diàleg a classe

Amb la història de l'Avelina es pretén, d'una banda, posar en evidència que les migracions formen part de la història de la humanitat, i de l'altra, que tots i totes tenim un passat i una herència migrant. Per mitjà de l'Avelina, ara una àvia, hem volgut posar en valor les històries dels avis i les àvies, conèixer les seves experiències de vida, i empatitzar amb els seus sentiments i emocions en haver hagut de prendre decisions dures en algun moment de la vida, amb el desig de tenir una vida millor i més digna.

L'Avelina també els transporta al moment actual, per mitjà de la situació dels refugiats del conflicte siri a Europa i de tants altres al món: actualment gairebé 60 milions de persones a tot el món es veuen forçades a viure lluny de casa seva, una xifra rècord des de la Segona Guerra Mundial, segons les Nacions Unides. Cada dia i des de sempre, milers de persones decideixen emprendre un viatge buscant conèixer món, una bona feina, noves oportunitats. Moltes altres ho fan fugint de conflictes o de causes que posen en perill seriós la seva vida i la dels seus éssers estimats.

I finalment l'Avelina els convida a descobrir i desmuntar "rumors" o creences falses sobre les persones migrants, acusades de ser responsables de molts dels problemes socials i econòmics que viu el país.

Totes les activitats proposades, així com els diàlegs a classe, tindran un eix d'actualitat i de proximitat molt important. Serà clau, per tant, parar atenció a la realitat dels nois i de les noies i a la de les seves famílies. Poden donar-se tensions, algunes pròpies de l'adolescència, però altres molt marcades precisament per l'imaginari col·lectiu.

Per obrir el debat, conèixer i reconèixer els conceptes previs dels nois i les noies, podem fer servir preguntes com les següents:

- Què és el que us ha sorprès més? Hi ha aspectes que us són familiars?
- Heu viscut o coneixeu alguna persona que hagi viscut situacions semblants?
- Creieu que això que passava fa tants anys continua passant al nostre país?
- Com creieu que se sentien en aquella època les persones que havien d'emigrar? Com us sentiríeu vosaltres?
- Les persones que emigraven, ho feien totes pels mateixos motius? Quins?
- Creieu que sempre hi ha hagut migracions al món? Per què?

És recomanable parar una mica d'atenció al concepte d'identitat i a les vivències dels nois i noies que comencen a entrar en l'adolescència, i a les tensions existents. En aquest sentit, es proposa una forma de presentació que permeti posar de manifest les identitats múltiples que tots tenim expressant els elements que ens diferencien dels i les altres, però també, i més important, els elements que compartim i que ens fan semblants en la nostra condició de persones, vinguem d'on vinguem i visquem on visquem.

Per reflexionar una mica més sobre tot plegat us proposem dues lectures. D'una banda, un text explicatiu del llibre *Identidades asesinas*, d'Amin Maalouf. De l'altra, una reflexió sobre les confrontacions adolescents i les tensions migratòries, de Jaume Funes i Miquel Àngel Essomba.

“La identitat la constitueixen un munt d'elements, i està feta de múltiples pertinences, però no coincideix mai la mateixa combinació en dues persones diferents, de manera que la identitat personal és sempre única i complexa. Molta gent considera que una d'aquestes pertinences és més important que les altres en qualsevol circumstància (per a alguns és la nació, per uns altres la religió, la classe o la llengua), però no n'hi ha cap que prevalgui de manera absoluta. En tot cas, sovint tendim a reconèixer-nos en la pertinença més destacada, encara que no sigui de les que considerem més definitòries. La identitat no ens és donada una sola vegada i per sempre, sinó que es va construint i transformant al llarg de l'existència; de fet, la major part de les pertinences no són heretades, sinó apreses. I és que allò que acaba determinant les pertinences d'una persona és sobretot la influència dels altres, tant dels amics, els qui tinc a prop, com dels desconeguts, els qui tinc davant meu. Finalment, remarca Maalouf, la identitat és una qüestió de símbols i fins i tot d'aparences i, per aquest motiu, els elements simbòlics (des del llenguatge fins als mites, des de la literatura fins a les banderes) tenen un paper especialment significatiu en tota la qüestió de la identitat.”¹

Confrontacions adolescents i tensions migratòries²

“Bona part de les conductes adolescents i joves tenen com a lògica interna la necessitat de la diferenciació: no ser confosos amb la gent adulta, no ser considerats com un conjunt homogeni. Necessiten deixar clar que no són com nosaltres, els adults, i que són molt diferents entre ells. Bona part de les seves relacions són relacions diferenciadores: agrupar-se i des agrupar-se, ignorar-se o confrontar-se per deixar clar qui són i qui no són. En la immensa majoria dels casos, l'afirmació diferenciadora fa servir components dels estils de vida. No obstant això, sovint fa servir alguna característica a la qual la societat adulta atribueix un valor simbòlic especial. Aquesta és, per exemple, en determinats col·lectius, l'adscripció nacional. La presència de les noves diversitats “emigrades” trastoca i desplaça algunes d'aquestes confrontacions. És fàcil aconseguir una mena de “pacte

1. MAALOUF, Amin (1998): *Identidades asesinas*.

2. FUNES, Jaume i ESSOMBA, Miquel Àngel (2004): “1. Elements de debat, conclusions i propostes”, a *Construint identitats. Espais i processos de socialització dels joves d'origen immigrant* (eds. Xavier Besalú i Teresa Climent). Fundació Jaume Bofill.

nacional” per identificar el contrari entre els col·lectius que han vingut de fora. Els “moros” o els “paquis” poden passar a ser els enemics de tots. En intentar identificar els reptes educatius, sembla que hauríem de distingir dos grans tipus de relacions diferenciadores entre els nois i noies joves: la pura confrontació i l'exclusió.

Els nois i noies “del país” estan resolent bona part de les seves dificultats d'identitat a partir de definicions i de confrontacions excloents amb els que, segons ells, no són d'aquí. Quan es treballen aquests processos com qüestions relacionades amb els estils de vida i amb les tensions en les relacions de convivència, és més fàcil evitar que es converteixin en exclusions amb components racistes. Viuen immersos en un conjunt de contradiccions i de malestars que deriven amb facilitat cap als personatges als que poden atribuir “la culpa”.

Però també passa a l'inrevés. La interrelació de confrontació ens fa construir identitats depenent de com ens veuen. Els adolescents d'origen immigrant són allò que els altres adolescents els deixen ser i allò que els obliguen a ser, almenys com a reacció a l'aïllament i a l'exclusió. A més, també són com els consideren els adults (per exemple, el professorat). Les diferenciacions fetes per les persones adultes són aprofitades i reforçades pels adolescents d'aquí, i se n'amplifica la càrrega de negativitat.”

Aspectes que cal tenir en compte per fer l'entrevista

És important que, abans de dur a terme l'entrevista, l'alumnat sigui conscient que per a moltes persones parlar de qüestions com els seus orígens o de per què se'n van anar és una qüestió molt personal i íntima, i que implica preguntar amb respecte i delicadesa. És probable que, tot i ser persones properes, mai no hagin explicat en públic els motius de la seva marxa. És important fer entendre a l'alumnat que prendre la decisió de marxar no és fàcil i que quasi sempre és un acte de generositat cap a la família, cap a les persones que un més s'estima. És una manera de contrarestar alguns missatges perniciosos i totalment falsos sobre la realitat de les persones migrants o refugiades.

Un cop completades les fitxes, es posarà en comú la informació recollida i es debatrà al voltant de les preguntes següents:

- Quins motius de partida són els que destaquen més?
- Quines vivències us han sorprès més?
- Com valoren majoritàriament l'acollida en altres països o ciutats?

PRENENT DECISIONS

Causes de les migracions.

Factors estructurals i decisió personal.

Factors d'expulsió i d'atracció.

Per què les persones ens desplacem? Causes de les migracions

En el capítol anterior hem vist per mitjà de la història dels personatges que una de les causes de les migracions és la pobresa i el desig d'una vida més digna. Els testimonis d'aquest capítol faran referència a causes mediambientals. Per mitjà de la seva història, tres dones, l'Amina, l'Alba i la Lidia, ens parlaran de la seva marxa a causa de catàstrofes naturals. Serà en el capítol següent quan parlarem de la fugida per conflictes armats.

Us facilitem un petit resum introductori de les causes, per si us pot ser d'utilitat:

“Hi ha moltes raons que duen la gent a emigrar: les guerres, la persecució, les violacions dels drets humans..., però també la desigualtat, la pobresa i el canvi climàtic. Totes les persones que fugen del seu país d'origen busquen el mateix: una vida millor en un lloc segur on hi hagi pau i més oportunitats. Si parlem de causes, parlem de CONFLICTES al món. Seixanta milions de persones s'han vist forçades a abandonar la llar a causa de persecucions, conflictes, violència generalitzada o violacions dels drets humans. Es tracta de la xifra més alta que s'hagi registrat mai. El conflicte siria és el que ha generat més desplaçats, per davant del de l'Afganistan i el de Somàlia. Més de la meitat d'aquestes persones són menors.

Parlem de POBRESA. La pobresa i l'exclusió social constitueixen una de les causes principals de la migració. Cada dia, milions de persones es traslladen per raons econòmiques, tant dins del seu propi país (per exemple, de l'àmbit rural a una gran ciutat) com fora, a un altre país.

Parlem del CANVI CLIMÀTIC. Sequeres, inundacions i ciclons recurrents i impredecibles posen en risc la supervivència de milions de persones als països més pobres. El canvi climàtic és un dels molts factors que provoquen desplaçaments, especialment a l'Àfrica subsahariana.³ Un fenomen global que va en augment i es calcula que serà un factor creixent de migracions forçades en els propers anys.

Recerca sobre diferents testimonis

Per mitjà de diferents testimonis, l'alumnat coneixerà els motius pels quals cada persona ha hagut de marxar del seu país d'origen. D'una manera més intimista coneixeran les seves històries, els seus desitjos, les seves preocupacions, les dificultats per les quals han passat i per les quals estan passant en l'actualitat. Hauran de posar-se al seu lloc i imaginar com se sentirien ells i elles en aquella situació. Sortiran a la llum aspectes legals i situacions complexes que requeriran entendre diferents conceptes. Per a això recomanem que es faci servir el glossari per facilitar la comprensió de les diferents històries i per Internet hauran de buscar informació relativa al país de procedència.

3. Font: <https://oxfamintermon.s3.amazonaws.com/sites/default/files/documentos/files/RevistaOxfamIntermon36es.pdf>

Proposem que es completi una fitxa per a cada testimoni per poder compartir les històries amb la resta de la classe. La lectura de totes les fitxes oferirà una visió més general de les causes per les quals les persones es veuen obligades a migrar, és a dir els factors d'expulsió i els d'atracció que els han dut a prendre la decisió.

Migrar no és un delictes

El visionat del vídeo permetrà reconèixer les causes per les quals les persones es desplacen, així com les alternatives. També ens permetrà analitzar les diferents formes i motius per viatjar, i veure que les persones no són rebudes de la mateixa manera segons quin sigui el seu origen, el destí i el motiu de desplaçament. En definitiva, descobrirem que no totes les persones tenen les mateixes oportunitats per desplaçar-se lliurement, així com les condicions en què poden fer-ho. En definitiva, estem parlant de causes de la pobresa i de la desigualtat.

El text següent pot ser inspirador per al debat:

“Migrar no és delictes. Delictes ho són, o haurien de ser-ho, moltes de les causes que provoquen la migració. Delictes és saquejar els països del Sud, espoliar-los les riqueses, aplanar el camí a les multinacionals perquè esgotin els seus recursos i després tancar les nostres fronteres. Delictes és construir murs i mirar cap a una altra banda, com si el motiu pel qual milers de persones fugen del seu país no tingués res a veure amb el nostre sistema capitalista i patriarcal. Delictes és bombardejar Síria i establir quotes de persones que poden venir a Europa fugint de la guerra.”

Les preguntes plantejades per fomentar el debat són les següents:

- Per què les persones viatgem i ens movem?
- Hi ha migracions forçoses?
- Tots i totes tenim les mateixes oportunitats per desplaçar-nos lliurement?
- Per què creieu que fem servir el títol de *Migrar no és un delictes*?
- Què és un visat? Per a què serveix?
- Què són les polítiques migratòries?
- Què són els permisos de residència / permisos de treball / permís d'estudis?
- Quines coses us han sorprès? Per què?
- Si totes les persones tenim dret a sortir del nostre país, per què no es compleix aquest dret?
- A qui pot interessar que milers de persones en moviment no puguin creuar les fronteres lliurement?

Sorgiran un seguit de termes més tècnics, i per això recomanem l'ús del glossari.

Parlem del valor de la diversitat dins i fora de l'aula

“L’atenció a la diversitat vol dir tenir en compte que en qualsevol societat hi ha diferents cultures depenent de la classe social, del grup ètnic, del gènere, de l’orientació sexual, del territori i d’un llarg etcètera. No obstant això, la nostra escola privilegia, i alhora oculta, una cultura d’objectes privilegiats, la cultura de la minoria social dominant: les seves maneres de parlar, de moure’s, de relacionar-se, les seves hipocresies, els seus defectes i les seves virtuts. Però no només som diversos depenent de factors estructurals, també ho som com a individus: a uns pot agradar-los més la pintura, altres són molt bons en l’expressió verbal, altres són capaços d’organitzar equips de treball, els de més enllà senten una passió extraordinària per la vida animal, i així fins a l’infinit.

A la nostra escola podem aprendre les diferències entre les plantes tal·lòfites i les briòfites i, al mateix temps, ser incapaços de distingir un om d’una alzina o ignorar d’on procedeixen els aliments amb què ens alimentem. Algú s’encarrega de fer aquesta selecció cultural arbitrària i ho presenta com la cultura veritable i única. I això és el que han de memoritzar els nens i les nenes independentment de la rellevància d’aquests coneixements. Una escola oberta a la diversitat és una escola que s’interroga sobre aquesta rellevància. Aparentment a les noies els va bé a l’escola: tenen millors resultats que els nois, promocionen en percentatges més alts, tenen un fracàs menor. No obstant això, acaben optant per determinades carreres universitàries en major mesura (magisteri, infermeria, psicologia, medicina) que altres (les enginyeries en general). Tot això acaba per traduir-se en el fet que hi ha poques dones en els alts càrrecs. La nostra escola –especialment certes assignatures– promou la subtilesa, la reflexió i la creativitat? Una escola que pretengui atendre la diversitat és una escola en la qual la paraula de l’alumnat és la protagonista. A l’escola del silenci mai podrà aflorar la riquesa i l’enorme privilegi que representa tenir alumnes amb diferents interpretacions del món, que procedeixen de diferents tipus de famílies, d’innombrables llocs del món, que parlen idiomes diversos, amb unes gastronomies d’una varietat infinita. Els nens i les nenes arriben a l’escola sabent un munt de coses, i cal partir d’aquests coneixements si volem una escola de qualitat per a tots i totes, capaç d’atendre la diversitat”⁵

“La diversitat cultural és una riquesa considerable, un recurs inherent al gènere humà, que s’ha de percebre i s’ha de reconèixer com a tal. No hi ha, per cert, cap escala de valors entre les cultures: són totes iguals en dignitat i en dret, independentment del nombre dels seus representants o de l’extensió dels territoris on floreixen. Essencialment, el nostre món és una sincronia de cultures la coexistència i pluralitat de les quals formen la humanitat. És summament urgent que aquesta granada de cultures ocupi un lloc destacat en la nostra resposta global al pas del temps, és a dir, al desenvolupament. Aquest és el missatge que transmet l’Informe Mundial de la UNESCO Invertir en la diversitat cultural i el diàleg intercultural”.

5. FEITO ALONSO, Rafael (2009): “La gestión de la diversidad en el sistema educativo”, a CIP-Ecosocial – Boletín ECOS n. 8, agost-octubre 2009.

[...] Entre la diversitat cultural i el medi ambient, l'economia, l'educació i la salut, entre la diversitat cultural i el canvi climàtic, la salvaguarda del patrimoni, la de les llengües, l'accés als recursos i el major benestar, hi ha nexes de tot tipus, de tal manera que resulta impossible interessar-se per un tema precis sense tenir en compte l'abast de les cultures i la seva diversitat. Ara hem d'avançar i donar ressò a aquest missatge, per tal que en l'àmbit mundial es tradueixi concretament en la realitat quotidiana, en les decisions i les iniciatives dels governs, dels responsables polítics, del sector privat i de la societat civil. Mitjançant l'establiment de múltiples relacions de col·laboració, la UNESCO està determinada a fer que la diversitat cultural ocupi un lloc central en els projectes de desenvolupament, i que el respecte d'aquesta diversitat passi a ser tant el fonament de diàlegs entre les cultures com un instrument en favor de la pau.”⁶

Reptes en els contextos multiculturals. Competències interculturals i resolució de conflictes⁷

“Que la qualitat de la relació facilita el coneixement recíproc i l'entesa.

Per conèixer el marc de referència de l'«altre» no cal repassar enciclopèdies d'etnologia o d'antropologia, tot i que qualsevol lectura ens serà útil. Hem de centrar-nos en la persona que tenim al davant i considerar-la una font valuosa d'informació. Recordant la dita que «cada persona és un món», no oblidem que cada persona té el seu propi model dins d'aquest marc de referència cultural comú. Ho diem perquè moltes vegades caiem en l'error de considerar que els coneixements teòrics sobre altres cultures són garants suficients per entendre'ns amb persones d'aquestes cultures.

*Encara que sembli obvi, recordem que el **respecte** és una de les actituds bàsiques per establir una bona relació amb una persona, sigui quina sigui la cultura o l'origen ètnic que tingui. Cal ampliar aquest respecte al seu model del món, als seus valors i a la seva manera de ser i de situar-se en la vida. No cal que estiguem d'acord amb ell/ella, només cal mostrar-li que té dret a ser respectat. Aquest respecte inicial és necessari, encara que no estiguem d'acord amb determinats aspectes culturals, per consolidar la confiança amb l'altra persona, perquè tots dos puguem sentir-nos bé, ens obrim al diàleg i a l'intercanvi. Per aconseguir-ho, necessitem fer servir més les nostres destreses i habilitats comunicatives que els possibles coneixements teòrics que podríem tenir sobre la seva cultura. Aquestes habilitats les hem desenvolupat en la nostra vida social i professional, i només cal adaptar-les a les persones d'altres cultures.*

*El nostre aliat fidel és l'**observació**, ser capaços de captar les informacions verbals i no verbals de la persona que tenim al davant. Quines emocions expressa i com ho fa, ens sembla normal o ens xoca. Com es mou i com ocupa l'espai, a quina distància se situa còmodament de nosaltres, és la mateixa que ens agradaria, massa lluny o massa a prop. Com formula els missatges, mostra més desacord o, al contrari, mostra les similituds. Estar atents a aquests matisos*

6. Font: <http://www.unesco.org/new/es/culture/resources/report/the-unesco-world-report-on-cultural-diversity>

7. Font: <http://www.gitanos.org/publicaciones/retoscontextosmulticulturales/interaccion.pdf>

*ens ajuda a ajustar-nos per mantenir la sintonia i augmentar la confiança. Convé **preguntar** allò que no entenem; l'altra persona ens donarà la informació necessària i exacta per comprendre allò a què no trobem explicació en el nostre marc. D'aquesta manera ens estalviem l'esforç d'interpretació i evitem el risc d'equivocar-nos."*

POLÍTIQUES I FRONTERES

El dret a desplaçar-nos lliurement.

La vulneració de drets.

L'empatia i la riquesa de la diversitat.

"El viatge de la seva vida"

El vídeo que es proposa de treballar, *El viatge de la seva vida*,⁸ posa en evidència les emocions i els sentiments de l'alumnat, jugant a una simulació-trampa en la qual inicialment se'ls comunica que són guanyadors d'un premi, un viatge... A poc a poc aniran passant de l'alegria a la sorpresa, en conèixer les condicions en què viatjaran fins arribar a sentir i expressar una gran tristesa, indignació i fins i tot a vegades sentiment de culpabilitat veient la situació per la qual passen milions de persones.

És important que el professorat estigui atent per saber regular bé les emocions, a partir d'un millor coneixement de les emocions pròpies i de les dels altres. Així mateix, caldrà prevenir els efectes perjudicials de les emocions negatives que puguin sorgir, així com desenvolupar habilitats per generar emocions positives. Facilem un breu resum sobre la regulació emocional per poder guiar el debat i la reflexió de manera exitosa.

Com a dinàmica de treball posterior al vídeo, recomanem un clima relaxat (amb música) per permetre la reflexió individual i posteriorment per parelles per compartir els sentiments i les emocions sentides mentre es projectava el vídeo, fins a poder arribar a la posada en comú entre tots i totes. Per a la reflexió individual preguntarem com s'han sentit i per què en els diferents moments del vídeo. Per a la reflexió grupal, a més de compartir les seves vivències, ens preguntarem què creuen que volia transmetre amb aquest vídeo. I, finalment, verbalitzarem els aprenentatges obtinguts i la pregunta que ens farem. I nosaltres, què podem fer?

Segons Rafael Bisquerra, de la Universitat de Barcelona i del GROU (Grup de Recerca en Orientació Pedagògica):⁹ *"La regulació emocional és la capacitat per gestionar les emocions de manera apropiada. Comporta prendre consciència de la relació entre emoció, cognició i comportament; tenir bones estratègies d'afrontament; capacitat per autogenerar-se emocions positives, etc.*

8. UNICEF <https://www.youtube.com/watch?v=PX4V-02w92w>

9. Font: <http://www.rafaelbisquerra.com/es/competencias-emocionales/regulacion-emocional.html>

Las microcompetències que la configuren són:

Expressió emocional apropiada.

És la capacitat per expressar les emocions de manera apropiada. Implica l'habilitat per comprendre que l'estat emocional intern no necessita correspondre amb l'expressió externa. Això es refereix tant en un mateix com en els altres. En nivells de més maduresa, comporta la comprensió de l'impacte que l'expressió emocional pròpia i el comportament propi puguin tenir en altres persones. També inclou l'hàbit per tenir això en compte en el moment de relacionar-se amb altres persones.

Regulació d'emocions i sentiments.

És la regulació emocional pròpiament dita. Això significa acceptar que els sentiments i les emocions sovint han de ser regulats. Això inclou: regulació de la impulsivitat (ira, violència, comportaments de risc); tolerància a la frustració per prevenir estats emocionals negatius (ira, estrès, ansietat, depressió); perseverar en l'assoliment dels objectius malgrat les dificultats; capacitat per diferir recompenses immediates a favor d'altres més a llarg termini però d'ordre superior, etc.

Habilitats d'afrontament.

Habilitat per afrontar reptes i situacions de conflicte, amb les emocions que generen. Això implica estratègies d'autoregulació per gestionar la intensitat i la durada dels estats emocionals.

Competència per autogenerar emocions positives.

És la capacitat per autogenerar-se i experimentar de manera voluntària i conscient emocions positives (alegria, amor, humor, fluir) i gaudir de la vida. Capacitat per autogestionar el benestar emocional propi a la cerca d'una millora qualitat de vida."

Què està passant a Síria?

Des d'aquesta proposta proposem treballar el conflicte de Síria des de diferents angles: des de l'anàlisi sociopolítica mitjançant el vídeo *Què està passant a Síria?* i des de la simulació del perillós viatge que moltes persones han hagut de fer per fugir de la guerra mitjançant http://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/04/150401_smj

El conflicte a Síria ha deixat el país devastat, amb milers de morts i milions de desplaçats. Els qui busquen refugi a l'estranger han de fugir de casa seva, deixant-ho tot enrere. Molts busquen alberg als països veïns, però altres paguen sumes considerables a traficants i intermediaris perquè els ajudin a arribar a Europa. En el camí s'exposen a la deportació, l'arrest o la mort. En aquest viatge "simulat" hauran de prendre determinades decisions, i aquestes decisions tindran determinades conseqüències segons si són homes o són dones. El debat i la reflexió posterior els conduiran a tractar el terme "rutes segures" per començar a qüestionar-se sobre els interessos que hi ha darrere el conflicte.

Síria: Orígens i causes del conflicte¹⁰

El conflicte armat de Síria entra al cinquè any i les xifres de les seves conseqüències són devastadores: 220.000 morts, 11 milions de desplaçats, 3,9 milions de refugiats i 12,2 milions de persones que depenen de l'ajuda humanitària per subsistir.

Aquest conflicte, com molts altres, té els orígens en la corrupció, en la captura política, en la pobresa, en la violació de drets humans. Però també en la desigualtat. De fet, aquesta crisi es va iniciar amb les primaveres àrabs l'any 2011. Moviments socials, grups espontanis de persones, organitzacions que van començar a mobilitzar-se i a reclamar els seus drets, que consideraven menyscabats. "Molts" que demanaven a "pocs" un sistema més igualitari. Lluny d'aconseguir el seu objectiu, aquestes primeres demandes de justícia es van encendre quan van ser aplacades amb violència per part del govern siria. El conflicte armat no havia sinó començat. Lamentablement, quatre anys després, aquesta crisi ha acabat convertint-se en una de les catàstrofes més grans de la història recent.

Però la injustícia i la desigualtat, que van ser les llavors d'aquest conflicte, no han deixat d'estar presents fins avui. Mentre que les diferents parts bel·ligerants s'armen, combaten i bombardegen, la població civil viu atemorida i intenta sobreviure. Els nens de quatre anys només coneixen la guerra, 1,6 milions ja no poden anar a col·legi i només el primer semestre de 2014 es van cometre 1.200 violacions greus contra menors. Les dones no poden donar a llum en hospitals perquè les infraestructures sanitàries han estat atacades o perquè directament el personal ha estat assassinat. La gent no es pot guanyar la vida perquè no hi ha llocs de treball per ocupar, les botigues s'han tancat i els mercats s'han desmantellat. L'única opció per resistir en aquest drama humà és intentar buscar protecció i aliment. Però fins i tot aquests mínims són difícils d'aconseguir. El 2015 es baten rècords. Ja són 4,8 milions de persones les que tenen un accés molt limitat a l'ajuda humanitària i 220.000 persones les que viuen assetjades.

Mentre el Consell de Seguretat de les Nacions Unides va aprovar el 2013 i el 2014 resolucions que donaven un alleujament a milions de sirians millorant l'accés humanitari, els països membres d'aquest òrgan insuflaven amb armes les diferents parts. Concretament el 90% de les armes que es fan servir en el conflicte han estat manufacturades pels membres permanents del Consell de Seguretat, especialment Rússia i els Estats Units. No són aquests els exemples més perversos de la desigualtat i la injustícia?

Dret al refugi

Al món, més de 60 milions de persones s'han vist forçades a fugir dels conflictes o de la persecució política; però diversos milions més ho han fet també per culpa de la pobresa, la manca d'oportunitats i l'im-

10. Font: Paula San Pedro, investigadora i responsable d'Incidència Política d'Acció Humanitària a Oxfam Intermón

pacte del canvi climàtic. Tota persona que es veu forçada a abandonar casa seva per garantir una vida digna i en pau migra per necessitat i ha de ser atesa i protegida segons estableix la llei. Per mitjà del vídeo “Derecho a refugio”, d’Oxfam Intermón,¹¹ es pretén aclarir i aprofundir els diferents conceptes relacionats amb aquesta temàtica: persona refugiada, dret a asil, devolucions en calent... Però més enllà de la categoria administrativa, volem posar el focus en la necessitat de protegir la vida de les persones per sobre de qualsevol altres interès i donar a conèixer, per això, les accions i les campanyes que duen a terme diferents grups, organitzacions i ONG per defensar els drets bàsics i la dignitat de les persones que avui dia migren forçosament. Les preguntes que poden inspirar el debat són les següents:

- Quines causes obliguen les persones a desplaçar-se?
- A què es denomina “persona refugiada”? Quins drets té una persona refugiada? Què és el dret d’asil?
- Quines diferències hi ha entre una persona refugiada i una persona migrant econòmica?
- Per què es parla de “devolucions en calent”?
- Per què aquesta campanya exigeix el dret a l’asil transparent i just?

A partir del debat, es procedirà a l’elaboració de conclusions per compartir amb les altres classes.

El negoci de la migració

Amb aquesta activitat es planteja buscar informació a través de diferents mitjans de comunicació que ajudi a aprofundir i a analitzar críticament aquests interessos i beneficis que es generen darrere de les polítiques migratòries. Per aquest motiu els convidem a buscar informació sobre les polítiques migratòries dels països respectius (en concret, de les actuacions previstes i de les partides econòmiques destinades a cadascuna). També els convidem a buscar notícies que parlin d’altres actors o factors que es beneficien econòmicament dels fenòmens migratoris en cada context. Serà interessant, alhora, si es pot, identificar informació sobre quins mecanismes s’estan desenvolupant per garantir el compliment dels drets humans a les fronteres respectives.

Podeu trobar moltes peces informatives sobre aquests aspectes a Internet. Adjuntem dues notícies que també poden ajudar a la reflexió. Un cop recopilada i analitzada la informació, es procedirà al debat per respondre les preguntes: A qui beneficia que milers de persones es vegin obligades a desplaçar-se? De quina manera se’n beneficien?

11. Vegeu el vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=MaNYRdQ1fC0>

El teu desaparegut, el meu negoci

El País. Ciutat de Guatemala, 11 d'agost de 2015
http://elpais.com/elpais/2015/08/07/planeta_futuro/1438961564_694153.html

“La migració clandestina ha desenvolupat a Centreamèrica un variat comerç que busca respondre les necessitats de l'èxode indocumentat, principalment d'hondurenys, guatemalencs, salvadorens i nicaragüencs que travessen Mèxic amb el somni d'arribar als Estats Units. Així, amos d'autobusos, coiots, pasadors de duanes, hotelers, taxistes... viuen dels ingressos que genera el somni americà de milers de persones que intenten la travessia migratòria terrestre més perillosa del món. Últimament, una nova rúbrica s'ha sumat a l'oferta comercial: els falsos buscadors de migrants. Estafadors que han posat l'ull en el mercat de les desaparicions, enganyant famílies desesperades que intenten obtenir alguna notícia dels seus parents.

Diverses organitzacions defensores dels drets humans estimen que més de 70.000 migrants han desaparegut en el trànsit per Mèxic. Segrestats pel crim organitzat, presos en presons, assassinats, víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual en el cas de les dones. Milers de famílies perden comunicació amb els seus parents en algun Estat de Mèxic. Angoixades, accepten l'ajuda dels qui asseguren que treballen buscant persones a canvi de quantitats de diners que poden arribar a sextuplicar els ingressos mensuals del grup familiar”.

El negoci dels refugiats: els traficants ingressen més de 4.000 milions amb el tràfic de persones a Europa

LA VANGUARDIA. Barcelona, 17/05/2016 17:01
<http://www.lavanguardia.com/internacional/20160517/401853418643>

Les xarxes de tràfic de persones van ingressar més de 4.000 milions d'euros el 2015, any que va estar marcat per la migració de refugiats cap a Europa, segons un informe presentat aquest dimarts a Ginebra per la Interpol i l'Europol. El 90% dels migrants que van entrar a la Unió Europea el 2015 van dependre de xarxes criminals, afirmen tots dos organismes.

En aquest sentit, la majoria del milió de migrants que van entrar a la Unió Europea el 2015 van pagar entre 3.000 i 6.000 euros per completar el seu camí, cosa que representa una forquilla d'entre 4.400 i 5.300 milions d'euros en total, s'exposa.

En l'informe s'adverteix que els migrants que viatgen a la UE són vulnerables a l'explotació sexual o al treball forçat, ja que necessiten pagar els deutes amb els traficants.

Amb vista a rentar els diners, els traficants movien grans quantitats d'efectiu a través de les fronteres, que després es blanquejaven mitjançant la compravenda de vehicles, botigues, restaurants o companyies de transport.¹²

No et deixis enredar

Vulneració de drets.

Anàlisi de l'imaginari col·lectiu.

Com combatre rumors i creences falses.

I nosaltres, què podem fer?

No et deixis enredar: Què és un rumor? Què és un prejudici?¹³

El dret a moure's, a migrar, a refugi, que totes les persones tenim implica que els nostres drets i la nostra dignitat siguin respectats tant en el moment de marxar com durant el trànsit, i també, i especialment, en la nova societat d'acollida. I en això les societats que acullen població refugiada o migrant tenen un repte per aconseguir. Reflexionar individualment i col·lectivament sobre com pensem i com ens comportem amb les persones migrants al nostre propi país és important per garantir el respecte de tota persona a migrar i a refer la vida en un altre lloc.

Avui dia, i històricament, el col·lectiu migrant es converteix fàcilment en el cap de turc assenyalat per alguns cercles polítics i mediàtics com a responsable de molts dels problemes socials i econòmics que es pateixen en un país. A poc a poc ha anat calant una imatge dels "altres" com una categoria amb la qual es competeix i que es visualitza com l'enemic. És en aquest context on proliferen els rumors sobre la població migrant.

Per això, en aquest capítol proposem iniciar un treball de recerca sobre els rumors i els prejudicis que circulen en la nostra societat, en els mitjans, al carrer i que condicionen els nostres discursos i actituds al voltant de les persones refugiades i les persones migrants. Començarem amb el visionat de *No et deixis enredar* i després, en petits grups, respondrem les qüestions següents: youtu.be/FDls-hFgl-s

- Què és un rumor? Què ens provoca? Per què es creen?
- Per què el vídeo es titula *No et deixis enredar*?
- Qui transmet els rumors?

En petits grups apuntaran els rumors, se'ls repartiran i buscaran informació, dades i arguments que els desmenteixin, i després els posaran en comú.

12. Font: <http://www.lavanguardia.com/internacional/20160517/401853418643>

13. Font:

<http://www.unesco.org/new/es/communication-and-information/resources>

<https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/temas/refugio/>

L'explicació següent us pot ser d'utilitat:

Allport i Postman (1967) van ser els primers investigadors que van abordar l'estudi dels rumors. Aquests autors entenen que tot rumor és una narració relacionada amb fets quotidians, creïble o factible de ser creguda, vinculada també amb un problema concret o amb alguna inquietud puntual, de la qual no se'n pot verificar l'exactitud, tot i que tampoc se'n pot demostrar directament la falsedat; es reprodueix sota l'efecte "bola de neu" i pot sorgir sobre un prejudici, davant la manca de notícies, sota la pressió de l'ansietat o la por de la gent pel present i el futur.¹⁴

Els rumors es conformen en base a tres components:

- L'objecte (diana) del rumor, que pot ser una persona, un grup (persones migrades, per exemple), una organització, una situació social, etc.
- El contingut del rumor, que pot ser més o menys rellevant en el context social, per exemple, la inseguretat ciutadana.
- La relació, generalment ambigua, entre l'objecte o el grup diana i el contingut.

El **prejudici** és un fenomen psicosocial complex que s'interioritza de maneres molt diferents i en múltiples contextos socials: durant el procés de socialització familiar i/o escolar, a través dels mitjans de comunicació, de la literatura, etc.

Una gran part de les definicions de prejudici el conceben com una actitud avaluadora (hostil i/o negativa) envers les persones de certs grups socials pel sol fet de pertànyer-hi (Allport, 1954). Aquesta actitud negativa seria conseqüència de l'ocurrència de qualsevol dels fenòmens següents o de tots ells:

- Manteniment de creences, d'estereotips negatius, etc., sobre les persones del grup objecte del prejudici.
- Expressió d'afecte negatiu envers les persones d'aquest grup, que pot implicar una infrahumanització d'aquestes persones.
- Manifestació de conductes discriminatòries cap a elles.

Aquests tres components del prejudici estan estretament relacionats, i s'influencien mútuament per donar lloc a l'actitud negativa envers el grup.

Pistes per elaborar la fitxa caça-rumors. Parlem de rumors, de mites i de fets... i de fets que no són notícia¹⁵

Ara que ja es coneix què és un rumor, es procedirà a analitzar si al lloc on es viu hi ha rumors semblants als del vídeo. Actuar davant

14. Font: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/desconstruir_rumores_manual.pdf

15. Font:

<http://www.unesco.org/new/es/communication-and-information/resources>

<https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/temas/refugio/>

un rumor és important per assegurar el respecte envers totes les persones. Pensar de manera crítica i analitzar la informació que ens arriba és essencial per no caure en parany dels rumors. Buscar dades i informació fiable és l'eina fonamental per combatre'ls. Us proposem que analitzeu alguns dels rumors més habituals que es puguin donar a la vostra ciutat, al vostre poble, als vostres barris... sobre diferents col·lectius.

La fitxa caça-rumors haurà d'incloure les dades següents:

Rumor:	
Persones a qui afecta:	
On es transmet el rumor:	
Arguments i dades que el desmenteixin:	
Com podem canviar aquest rumor:	

Adjuntem informació sobre rumors i prejudicis que circulen sobre les persones migrants i refugiades, així com arguments que contraresten la informació falsa.

Mites

Els refugiats són un problema europeu. De fet, a Europa només hi ha el 6% dels refugiats que hi ha al món, en comparació amb el 39% a l'Orient Mitjà i al nord de l'Àfrica, i el 29% a la resta de l'Àfrica. La majoria dels refugiats sirians es troben als països limítrofs amb Turquia, el Líban, Jordània i l'Iraq. Mentre que més d'un milió de refugiats van arribar a Europa per mar l'any 2015, això representa només el 0,3% de la població total del continent.

Els refugiats no estan desesperats, ells són els que escullen migrar. Per definició, els refugiats són persones que fugen a través de fronteres escapant de conflictes violents o de la persecució. Fan ús del seu dret legal a l'asil, inclòs en la Declaració Universal dels Drets Humans i un dret que tu també tindries si mai el necessitessis en el futur. Els grans perills físics als quals s'exposen els refugiats en la seva fugida reflecteixen la gravetat de la situació a la qual s'enfronten. Els migrants són una categoria més àmplia que inclou els qui es desplacen per raons econòmiques, així com les persones que fugen de desastres ambientals i de la fam.

Dins de la UE, així com en els mitjans de comunicació, s'ha intentat justificar el creixent enduriment de les polítiques de migració assenyalant que Europa s'ha d'ocupar d'un nombre de persones refugiades i migrants més gran del que li correspon. També s'ha dit que la gran majoria de les persones que entren de manera irregular a Europa són migrants econòmics.

La majoria dels refugiats són homes joves sans i forts. En realitat, segons l'ACNUR, més del 75% dels refugiats sirians són dones i nens. Dels refugiats que arriben a Europa, més de la meitat són dones i nens.

Els refugiats roben la feina dels nacionals del país d'acollida. Els refugiats creen ocupació. D'acord amb investigacions de l'OCDE, els refugiats expandeixen el mercat intern i creen un lloc de treball per cadascun que ocupen. En alguns països, han estat responsables de gairebé un terç del creixement econòmic en el període de 2007 a 2013.

Els refugiats s'aprofiten de l'Estat del benestar. La majoria dels refugiats aporten molt més a les arques públiques del que en reben. Investigacions al Regne Unit, el Canadà, Alemanya, Grècia, Portugal i Espanya mostren que els refugiats són menys o igual de dependents dels fons públics que els locals.

Els refugiats i els migrants porten el terrorisme. Dels principals atacs terroristes a tot el món els últims anys, la gran majoria han estat perpetrats per ciutadans nascuts als països afectats. En paraules de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats, Antonio Guterres, "no són els fluxos de refugiats els que causen el terrorisme; és el terrorisme, la tirania i la guerra els que creen refugiats". La creació de divisions entre la gent i el foment de l'odi entre grups és part de l'estratègia del terrorisme.

Els països desenvolupats estan saturats i no poden rebre més gent. El creixement de la població nativa en la majoria dels països desenvolupats està en declivi i la migració pot ser clau per contrarestar el fenomen. Els refugiats i els migrants poden mantenir els nivells de població i proporcionar una base de persones en edat de treballar per contribuir a les pensions d'un nombre creixent de jubilats.

Fets

La majoria dels refugiats del món no surten de la seva regió d'origen. A final del 2013, els països que més nombre de refugiats acollien eren: el Pakistan, l'Iran, el Líban, Jordània, Turquia, Kenia, el Txad, Etiòpia, la Xina i els Estats Units. El 2013, el 48% de totes les entrades irregulars i el 63% de totes les arribades irregulars per mar eren de persones procedents de Síria, Eritrea, l'Afganistan i Somàlia, països assolats per conflictes i per abusos generalitzats contra els drets humans. La majoria dels que fugen d'aquests països ho fan per escapar de la violència o de la persecució i són, en principi, persones que necessiten protecció internacional.

Segons dades de l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM) i de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), entre gener i setembre del 2015 més de 3.200 persones van perdre la vida intentant arribar a Europa. Tot i que Síria representa la crisi de refugiats més gran del món, no és l'única. A l'Àfrica, les persones fugen de conflictes i de persecucions en països com

el Sudan del Sud, la República Centreafricana, Nigèria, Burundi, Somàlia, Etiòpia, el Sudan i la República Democràtica del Congo. Es calcula que a l'Àfrica subsahariana hi ha tres milions de persones refugiades. A Kenia s'alça Dadaab, el camp de refugiats més gran del món, establert el 1991, i que el maig del 2015 superava les 350.000 persones.

Fets que no són notícia

Les contribucions positives de les persones migrants, com ara les seves competències, els seus recursos i la seva diversitat, gairebé mai no són notícia. No obstant això, aquestes bones notícies també existeixen. Un exemple: segons el Banc Mundial, la migració internacional és bona perquè els treballadors poden anar a llocs on són més productius. El valor dels diners que les persones migrants envien als països en desenvolupament (les anomenades “remeses”) és tres vegades superior a la quantitat que els governs dediquen a ajuda al desenvolupament, que es calcula que, l'any 2013, va ser de 404.000 milions de dòlars nord-americans.

Viatges perillosos

En l'intent d'escapar de situacions desesperades, les persones refugiades i migrants arrisquen la vida en viatges perillosos. Així passa al mar Mediterrani, però també al sud-est asiàtic. D'altra banda, a la ruta dels Balcans, les persones refugiades i migrants estan exposades a detencions arbitràries, a maltractaments per part de les forces de seguretat, a abusos, a explotació per part dels contrabandistes, a devolucions sumàries i fins i tot a la mort. A l'Amèrica Central, milers de persones que intenten creuar Mèxic són segrestades, violades o perden la vida en un dels viatges més perillosos del món. Durant el trajecte s'exposen a abusos a mans de funcionaris dels serveis de migració, agents de policia, militars, traficants d'éssers humans i bandes criminals.

Entrevista a una organització

Si sorgeix la possibilitat de contactar amb alguna organització o associació que treballi directament amb població refugiada o migrant, serà una bona manera de validar la informació recollida i de confirmar la falsedat dels rumors i les creences. També es pot buscar per Internet. Hi ha moltes campanyes en molts països que s'han posat en marxa per denunciar, rebatre i desmentir rumors i afirmacions falses sobre diferents col·lectius i persones.

Recomanem que es prepari primer la fitxa antirumors i poder validar en l'entrevista la feina feta.

Actua

Propostes d'acció.

Ens comprometem. El nostre manifest “Drets sense fronteres”

El manifest s'elaborarà a partir de totes les conclusions de cada capítol, que es resumiran i redactaran a partir de quatre aspectes: l'observació, l'anàlisi, la denúncia i el compromís.

Al final del capítol, és el moment de mirar enrere, de revisar tot el que s'ha compartit i tot el que s'ha descobert. Ara és el moment de preguntar-se: I nosaltres, què podem fer? Què podem fer per nosaltres per contribuir a canviar aquesta situació d'injustícia des de l'àmbit més proper, des de cadascun dels nens i nenes, des de l'escola, des de les famílies, des del barri...? Aquest és el capítol que dóna sentit a la pràctica escolar.

Freire deia que la lectura de la paraula i la lectura del món van unides perquè, en el fons, l'educació crítica i emancipadora implica capacitar els i les joves estudiants perquè puguin reconstruir la seva realitat cultural i social a partir de la pròpia experiència d'una manera contrastada, menys esbiaixada. L'escola té l'opció de silenciar els estudiants, o bé de fer-los ciutadans i ciutadanes crítics i actius.

Una educació emancipadora busca educar ciutadans i ciutadanes responsables a partir de les seves experiències, dels seus problemes i necessitats, de les seves veus; ajudar que observin, descobreixin i interpretin críticament els diferents contextos en què desenvolupen la seva vida. Es tracta que la pràctica escolar sigui significativa, tingui sentit i animi el compromís. Els centres escolars són un espai on es poden generar canvis, que impliquen transformació social. Tot i que no estan generalitzades, ja hi ha experiències que desenvolupen la capacitat de cerca i de significació, d'interpretació crítica en un procés dialògic, i que promouen canvis cap a un currículum més participatiu i cap a una escola més democràtica.¹⁶

Campanya de sensibilització

Recomanem que es doni a conèixer la feina que s'ha fet en les diferents activitats. Us proposem que la carta de compromisos quedi penjada en algun lloc visible del centre i que serveixi de recordatori. Us animem que feu fotografies dels actes que organitzeu i que les compartiu al blog.

Acció simbòlica: el mur de les injustícies

Per concloure, en el capítol final, es proposa als centres una activitat col·lectiva: **construir i enderrocar el mur de les injustícies**.

Seguint el fil treballat en aquesta edició de les fronteres visibles i invisibles que neguen drets a les persones, es tracta de recopilar al

16. Extret de: "Lectura crítica, justícia i solidaritat: ensenyar a l'escola a llegir el món i a conscienciar", a *Pistes per canviar l'escola*, Col·lecció Ciutadania Global. Propostes 2. Intermón Oxfam, 2009.

llarg del procés les idees que reconeixem com injustes i que al món separen les persones i no els permeten accedir als drets més bàsics. Aquestes idees les plasmarem en maons que construirem amb Tetra Briks, i amb tots aquests maons i la nostra creativitat alçarem un gran mur que, com a acte simbòlic, enderrocarem amb l'ajuda de la nostra comunitat educativa.

És una bona oportunitat per implicar les altres classes del centre, les famílies, etc. Volem veure caure molts murs! #DretsEnMoviment

Lectures d'interès

“En Europa hay una batalla sobre quién tiene derecho a tener derechos”. Itziar Ruiz-Giménez

Vegeu online a: <http://www.agora-revistaonline.com/single-post/2016/04/18/ENTREVISTAS-Itziar-RuizGim%C3%A9nez-En-Europa-hay-una-batalla-sobre-qui%C3%A9n-tiene-derecho-a-tener-derechos>

Aprenentatge cooperatiu

Què entenem per aprenentatge cooperatiu¹⁷

A partir de la definició d'aprenentatge cooperatiu de Johnson, Johnson i Holubec (1999) i tenint en compte les aportacions de Spencer Kagan (1999), l'aprenentatge cooperatiu és l'ús didàctic d'equips reduïts d'alumnes, generalment de composició heterogènia en rendiment i capacitat, tot i que ocasionalment poden ser més homogenis, fent servir una estructura de l'activitat tal que assegurí al màxim la participació equitativa (perquè tots els membres de l'equip tinguin les mateixes oportunitats de participar) i potenciï al màxim la interacció simultània entre ells, amb la finalitat que tots els membres d'un equip aprenguin els continguts proposats, cadascun fins al màxim de les seves possibilitats i aprenguin, a més, a treballar en equip.

De la definició que acabem de fer, podem destacar els aspectes següents:

- Els membres d'un equip d'aprenentatge cooperatiu tenen una doble responsabilitat: aprendre ells allò que el professor els ensenya i contribuir que també ho aprenguin els seus companys d'equip.
- I el professorat fa servir l'aprenentatge cooperatiu amb una doble finalitat: perquè l'alumnat aprengui els continguts escolars, i perquè també aprengui a treballar en equip i a ser solidaris, com uns continguts escolars més. És a dir, cooperar per aprendre i aprendre a cooperar...
- No es tracta que els alumnes d'una classe facin, de tant en tant, un “treball en equip”, sinó que estiguin organitzats, de manera més permanent i estable, en “equips de treball” fonamentalment per aprendre junts, o, ocasionalment, si s'escau, per fer algun treball entre tots.
- L'aprenentatge cooperatiu no és només un mètode o un recurs especialment útil per aprendre millor els continguts escolars, sinó que és, en so mateix, un contingut curricular més que els alumnes han d'aprendre i que, per tant, se'ls ha d'ensenyar.

17. Extret de: <http://www.orientacionandujar.es/wp-content/uploads/2013/06/El-Trabajo-Cooperativo-como-Metodolog%C3%ADa-para-la-Escuela-Inclusiva.pdf>

Dinàmiques de grup per fomentar la participació, el debat i el consens en la presa de decisions

El grup nominal

Aquesta dinàmica serveix per obtenir informacions, punts de vista o idees dels alumnes sobre un tema o un problema determinat, d'una forma estructurada, de manera que facilita la participació dels més cohibits i impedeix el protagonisme excessiu dels més llançats. És una tècnica especialment útil quan es tracta que un grup classe hagi de prendre decisions consensuades sobre aspectes relatius a normes, disciplina, activitats grupals, etc. Però també pot servir, per exemple, perquè el professor o la professora pugui conèixer, en acabar un tema, quins són els coneixements que han adquirit, o consideren més fonamentals. S'aplica de la manera següent:

- Abans de tot el professor –o la persona que actua com a facilitador (que pot ser un alumne)– explica clarament quin és l'objectiu que es pretén aconseguir amb l'aplicació d'aquesta tècnica, i quin és el tema o el problema sobre el qual cal centrar tota l'atenció. Durant uns cinc minuts aproximadament, cada participant, individualment, ha d'escriure les informacions, les propostes o els suggeriments que li venen al cap sobre el tema o el problema del quals es tracta.
- El facilitador demana als participants, un per un, que expressin una de les idees que han escrit i les va apuntant a la pissarra. Si algú no hi vol participar, pot “passar” i si algú té més d'una idea haurà d'esperar-se, per verbalitzar la segona, que s'hagi completat la primera volta, suposant que en aquesta volta la seva idea no hagi estat aportada per algun altre participant. Queda clar, doncs, que el que importa són les idees, no pas qui les hagi aportat.
- Quan s'han apuntat totes les idees, després d'haver completat les voltes que hagin estat necessàries, la persona que dinamitza la tècnica demana si tot ha quedat clar per a tots. Si hi ha algun dubte sobre alguna aportació, és el moment de demanar a qui hagi formulat la idea que faci els aclariments convenients. Es tracta només d'aclariments, no pas d'objeccions o crítiques a les idees recollides.
- Al final, totes les idees han de quedar recollides a la pissarra, seguint l'ordre alfabètic: la primera idea aportada és la A, la segona la B, la tercera la C, etc.
- El pas següent consisteix que cada participant jerarquitzava les idees exposades, puntuant amb un 1 la que considera més important, amb un 2 la segona en importància, amb un 3 la tercera, i així successivament fins a haver puntuat totes les idees exposades (si hi havia 12 idees, l'última tindrà una puntuació de 12).
- Acte seguit s'apunta a la pissarra, al costat de cada idea, la puntuació que li ha atorgat cada participant i, al final, se sumen les puntuacions de cada idea. D'aquesta manera es pot saber quines són les idees més valorades per tot el grup classe: les que hagin obtingut menys puntuació entre tots els participants.
- Finalment, es comenten, es discuteixen o es resumeixen –segons el cas– els resultats obtinguts. Si el grup és molt nombrós, i supo-

sant que estigui dividit en diferents equips, per fer més àgil l'aplicació d'aquesta tècnica, es pot seguir el mateix procediment, però substituint el treball individual pel treball en equips, a l'hora de pensar i escriure les idees relacionades amb el tema o el problema en qüestió, i a l'hora de puntuar-les.

Les dues columnes

Aquesta dinàmica és molt adequada per decidir, de manera consensuada, quina és la millor solució a un problema o a una qüestió amb diferents alternatives. La dinàmica de les dues columnes (Fabra, 1992) és un procediment molt simple que facilita el consens quan els membres d'un grup classe han de prendre una decisió o resoldre un problema per al qual hi ha diverses alternatives i no saben quina és la millor.

Aquesta dinàmica es complementa molt bé amb la del grup nominal: es pot fer servir en l'últim capítol d'aquesta dinàmica, per aconseguir que el grup s'asseguri dins del que és possible que l'alternativa que ha estat més valorada és, efectivament, la que ofereix més garanties d'èxit.

La dinàmica de les dues columnes és, pròpiament, una forma de valoració d'alternatives, que facilita el diàleg i el consens i evita molts dels enfrontaments que es donen quan algú té un protagonisme excessiu i intenta imposar la seva opinió als altres. Per a això el facilitador apunta les alternatives proposades pels participants, però no pas el nom de qui les ha proposat. Tots poden aportar les alternatives que considerin oportunes, i quan ja no s'aporten noves alternatives, es passa a fer la valoració de cadascuna.

El procés que cal seguir és el següent:

- Les propostes o alternatives hauran de quedar apuntades en un extrem de la pissarra, ordenades alfabèticament (amb una A la primera; una B la segona; una C la tercera; etc).
- Es divideix l'espai restant de la pissarra en dues parts, amb una ratlla vertical. En una part s'escriurà "Aspectes positius" i a l'altra, "Conseqüències no desitjades" (No s'escriurà "Aspectes negatius" per evitar que qui l'hagi proposat la defensi a ultrança quan, en realitat, el que convé és que la classe s'oblidi de qui ha fet les propostes i centre l'interès sobre el contingut de les propostes, no pas sobre els autors). (Figura 13).
- A continuació es llegeix la proposta A i es demana a tots els participants que col·laborin explicitant els aspectes positius que hi perceben (quins aspectes del problema solucionen, quins avantatges comporta, etc.) i es van apuntant a la pissarra, a la columna corresponent.
- Després es demana als participants que pensin i expliquin les "conseqüències no desitjades" de la mateixa proposta (què pot passar si fem això, com podrien evolucionar els fets si duem a terme la proposta, etc.), i també s'apunten a la columna corresponent.
- A continuació es fa el mateix amb les altres propostes: la B, la C, etc.

- Finalment es demana al grup que analitzi el que s'ha escrit en cada columna amb relació a totes les propostes. A partir d'aquí es pot valorar quina és la més adequada (la que ens permet amb més garanties superar el problema o aconseguir l'objectiu desitjat amb els costos mínims). Com és natural, els criteris d'avaluació de les diferents alternatives no han de ser quantitatius, sinó qualitatius: a vegades, una sola conseqüència no desitjada pot invalidar una alternativa.

Aquesta dinàmica, a més de canalitzar el diàleg i facilitar la presa de decisions, té altres avantatges: millora el raonament lògic, la capacitat de síntesi i l'expressió verbal de l'alumnat, i els obliga a col·laborar i a acostumar-se a donar més importància als objectius comuns que a les necessitats individuals.

D'altra banda, com en la dinàmica del grup nominal, es pot substituir el treball individual pel treball en equip: els que pensen i aporten les alternatives, i les valoren una per una, són els equips cooperatius, no pas els i les alumnes individualment.

Alternativa	Aspectes positius	Conseqüències no desitjades
A/		
B/		
C/		
Etc.		

Estructures bàsiques per a l'aprenentatge cooperatiu

Les estructures cooperatives bàsiques es poden fer servir per a diferents finalitats en els diferents moments o seqüències d'una unitat didàctica (UD): poden servir, abans d'iniciar una UD, per exemple, per conèixer les idees prèvies dels alumnes sobre els continguts que treballarem en la UD que estem a punt d'iniciar; a l'inici de la UD, poden ser útils per saber, per exemple, fins a quin punt els i les alumnes han entès una explicació del professor o la professora o el vídeo que els hem projectat; durant la UD, en canvi, poden ser útils per fer les activitats programades perquè els i les estudiants "practiquin" les competències relacionades amb els continguts treballats; i al final de la UD, poden servir-nos per fer, per exemple, una recapitulació o una síntesi dels continguts treballats en la UD.

Estructura	Abans de la UD	A l'inici de la UD	Durant la UD	Al final de la UD
Lectura compartida	“Refrescar” les idees sobre el tema que es vol treballar a partir d'un text.	Introduir un tema a partir d'un text.	Assegurar la comprensió d'un text a partir del qual hauran de fer exercicis.	Assegurar la comprensió d'un text que sintetitza els continguts del tema treballat.
1-2-4	Conèixer les idees prèvies sobre el tema que es treballarà.	Comprovar la comprensió d'una explicació.	Resoldre problemes, respondre preguntes, fer exercicis, etc., sobre el tema que s'està treballant.	Respondre qüestions o construir frases que resumeixin les idees principals del tema treballat.
El foli giratori	Conèixer les idees prèvies sobre el tema que es treballarà.	Comprovar la comprensió d'una explicació, d'un text, etc.	Resoldre problemes, respondre preguntes, fer exercicis, etc., sobre el tema que s'està treballant.	Respondre qüestions o construir frases que resumeixin les idees principals del tema treballat.
Parada de tres minuts	Recordar i exposar idees relacionades amb el tema que es treballarà.	Plantejar qüestions que vulguin conèixer del tema que es comença a treballar.	Plantejar qüestions i dubtes sobre el tema que s'està treballant.	Plantejar qüestions o dubtes al final del tema, després d'haver-lo repassat en equip.

Lectura compartida:¹⁸ En el moment de llegir un text, es pot fer de manera compartida, en equip. Un membre de l'equip llegeix el primer paràgraf. Els altres han d'estar molt atents, ja que el que ve a continuació (seguint, per exemple, el sentit de les agulles del rellotge), després que el seu company hagi llegit el primer paràgraf, haurà d'explicar el que el seu company acaba de llegir, o haurà de fer-ne un resum, i els altres dos han de dir si és correcte o no, si estan d'acord o no amb el que ha dit el segon. L'estudiant que ve a continuació (el segon) –el que ha fet el resum del primer paràgraf– llegirà seguidament el segon paràgraf, i el següent (el tercer) haurà de fer-ne un resum, mentre que els altres dos (el quart i el primer) hauran de dir si el resum és correcte o no. I així successivament, fins que s'hagi llegit tot el text.

Estructura 1-2-4:¹⁹ El mestre o la mestra planteja una pregunta o una qüestió a tot el grup, per exemple, per comprovar fins a quin punt han entès l'explicació que acaba de fer-los, o bé per aplicar alguna cosa que acaba d'explicar-los. El mestre o la mestra facilita a cada participant una plantilla, amb tres requadres (un per a la “situació 1”, un altre per a la “situació 2”, i un altre per a la “situació 4”), perquè hi apuntin les respostes successives. Dins d'un equip de base, primer cadascú (“situació 1”) pensa quina és la resposta correcta a la pregunta que ha plantejat el mestre o la mestra, i l'apunta en el primer requadre. En segon lloc, es posen de dos en dos (“situació 2”), intercanvien les respostes i les comenten, i de dues en fan una, i l'apunten, cadascú, en el segon requadre. En tercer lloc, tot l'equip (“situació 4”), després d'haver-se ensenyat les respostes donades per les dues «parelles» de l'equip, han de compondre entre tots la resposta més adequada a la pregunta que se'ls ha plantejat.

18. Estructura ideada per María Jesús Alonso, del Col·legi Públic Comarcal «Los Ángeles», de Miranda de Ebro (Burgos). (M. J. Alonso i Y. Ortiz, 2005, pàg. 63). Vegeu també Pujolàs (2008).

19. Adaptada de www.cooperative.learning

El foli giratori:²⁰ L'educador o l'educadora assigna una tasca als equips de base (una llista de paraules, la redacció d'un conte, les coses que saben d'un tema determinat per conèixer les seves idees prèvies, una frase que resumeixi una idea fonamental del text que han llegit o del tema que han estudiat, etc.) i un membre de l'equip comença a escriure la seva part o la seva aportació en un foli «giratori». A continuació, el passa al company del costat seguint el sentit de les agulles del rellotge, perquè escrigui la seva part de la tasca al foli, i així successivament fins que tots els membres de l'equip ha participat en la resolució de la tasca.

Parada de tres minuts:²¹ És una manera de regular –d'estructurar– l'activitat més àmplia que el grup està fent en un moment donat, de manera que es faciliti la interacció entre estudiants i la seva participació. Quan el mestre o la mestra, per exemple, està fent una explicació a tot el grup, si pregunta obertament a tot el grup si algú té cap pregunta per fer o si té cap dubte, generalment hi ha poca participació o sempre participen els mateixos alumnes (els més extravertits); alguns, en canvi, més tímids o introvertits, no participen mai o ho fan en molt poques ocasions, o només si se'ls demana directament. En lloc d'això, de tant en tant el mestre o la mestra interromp l'explicació i estableix una breu parada de tres minuts (o del temps que es consideri més oportú), perquè cada equip de base pensi i reflexioni sobre el que els ha explicat fins aquell moment, i pensi dues o tres preguntes o dos o tres dubtes o aspectes que no han quedat prou clars sobre el tema en qüestió, que després hauran de plantejar. Si una pregunta –o una altra de molt semblant– ja ha estat plantejada per un altre equip, se la salten. Quan ja s'han plantejat totes les preguntes, el mestre o la mestra prossegueix l'explicació, fins que estableixi una nova parada de tres minuts.

Llapis al mig:²² El mestre o la mestra dóna a cada equip un full amb tantes preguntes o exercicis sobre el tema que treballen a la classe com membres tingui l'equip de base (generalment quatre). Cada estudiant s'ha de fer càrrec d'una pregunta o d'un exercici:

- Ha de llegir-lo en veu alta i ha de ser el primer que opina sobre com respondre la pregunta o fer l'exercici.
- Tot seguit pregunta l'opinió de tots els seus companys o companyes d'equip, seguint un ordre determinat (per exemple, el sentit de les agulles del rellotge) assegurant-se que tots els seus companys aporten informació i expressen la seva opinió.
- A partir de les diferents opinions, discuteixen i entre tots decideixen la resposta adequada.
- I, finalment, comprova que tots entenen la resposta o l'exercici tal com ho han decidit entre tots i que sabran apuntar-la al quadern.

Es determina l'ordre dels exercicis. Quan un estudiant llegeix en veu alta «la seva» pregunta o exercici i mentre cadascú expressa la seva opinió i entre tots parlen de com es fa i decideixen quina és la res-

20. Adaptada de Spencer Kagan. Vegeu també Pujolàs (2008)

21. Adaptada de www.cooperative.learning

22. Estructura adaptada de Kagan per Nadia Aguiar Baixauli, del C. R. A. «Río Aragón», de Bailo (Osca) i María Jesús Tallón Medrano, del CEIP «Puente Sardas», de Sabinánigo (Osca).

posta correcta, els llapis o els bolígrafs de tots es col·loquen al mig de la taula per indicar que en aquell moment només es pot parlar i escoltar i no es pot escriure. Quan tots tenen clar què s'ha de contestar o què s'ha de fer o respondre en aquell exercici, cadascú agafa el llapis o el bolígraf i escriu o fa al quadern l'exercici en qüestió. En aquest moment no es pot parlar, només es pot escriure. A continuació, es tornen a posar els llapis al mig de la taula, i es procedeix de la mateixa manera amb una altra pregunta o qüestió, aquest cop dirigida per un altre alumne.

El joc de les paraules:²³ El mestre o la mestra escriu a la pissarra unes quantes paraules clau sobre el tema que estan treballant o que ja han acabat de treballar. En cadascun dels equips de base els estudiants han d'escriure una frase amb aquestes paraules –cadascun a partir d'una de les paraules clau– o expressar la idea que hi ha “darrere” d'aquestes paraules.

Perquè siguin fàcilment manipulables, escriuen la frase sobre un paper de mida reduïda (una tercera o una quarta part d'un foli). A continuació, seguint un ordre determinat, cada estudiant mostra la frase que ha escrit als companys i les companyes, que la corregeixen, la matisen, la completen, etc. D'alguna manera, la “fan seva” i ja és una frase col·lectiva, de tot l'equip, i no de qui l'ha escrit en primer lloc.

Si hi havia més de quatre paraules clau, es fan les rondes que calgui, seguint el mateix procediment (si en alguna ronda ja no hi ha una paraula per a cadascú, se les reparteixen), fins a tenir una frase, degudament supervisada per tot l'equip, per a cadascuna de les paraules clau. Després les ordenen sobre la taula seguint un criteri lògic, component una mena d'esquema-resum o mapa conceptual del tema.

Quan el mestre o la mestra ha donat el vistiplau a l'ordre que han determinat, les numeren i, per parelles (en una ocasió una parella, i en l'ocasió següent, l'altra) s'encarreguen de passar-les a net i de fer-ne una còpia per a cada membre de l'equip.

23. Adaptada de Spencer Kagan (1999).

Glossari

ACNUR: L'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats va ser creada el 14 de desembre del 1950 per l'Assemblea General de les Nacions Unides. Té el mandat de dirigir i coordinar l'acció internacional per protegir i resoldre els problemes de les persones refugiades i apàtrides a tot el món. Treballa per garantir que totes les persones puguin exercir el dret a buscar asil i a trobar protecció en un altre Estat. A més, identifica solucions duradores per als refugiats, com ara la repatriació voluntària en condicions dignes i segures, la integració local o el reassentament en un país tercer.

Asil: Protecció o refugi que dona un país a les persones estrangeres que reconeix com a refugiades. El reconeixement del dret d'asil d'una persona implica, a més, que l'Estat li concedeixi la documentació i l'autorització necessàries per residir-hi i treballar-hi.

Camp de refugiats: Un camp de refugiats es crea per donar acollida, durant un període determinat, a un grup de persones que han hagut de deixar casa seva i que ara busquen un lloc millor per poder refer la vida. Els habitants d'un camp de refugiats no tan sols necessiten un lloc per dormir, sinó també aliments i assistència mèdica. Els desplaçats que arriben a un camp de refugiats ho fan amb diferents necessitats. A vegades, la seva situació se soluciona en un termini breu, però en altres han de quedar-s'hi durant anys. Per exemple, els refugiats de Kosovo a Albània van ser al camp només tres mesos, però els de Somàlia viuen als camps de Kenia des del 1991. Després de tot aquest temps, han anat construint una veritable comunitat amb les necessitats pròpies d'una ciutat, que necessita una planificació específica.

Convenció de Ginebra del 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats i el Protocol Addicional de Nova York del 1967: Bases legals que, des de la seva aprovació, han permès protegir milions de persones refugiades a tot el planeta. Tots dos documents estableixen qui és una persona refugiada, així com els mecanismes de protecció i assistència, i els drets socials que han de garantir els Estats signants.

Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH): Document declaratiu adoptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides en la Resolució 217 A (III), el 10 de desembre del 1948 a París. En els 30 articles de què consta recull els drets humans considerats bàsics, a partir de la carta de San Francisco (26 de juny del 1945). Els drets humans són drets inherents a tots els éssers humans, sense distinció de nacionalitat, de lloc de residència, de sexe, d'origen nacional o ètnic, de color, de religió, de llengua o de qualsevol altra condició. Tots tenim els mateixos drets humans, sense cap mena de discriminació. Aquests drets són interrelacionats, interdependents i indivisibles.

Emigració: Acte de sortir d'un Estat amb el propòsit d'assentar-se en un altre. Les normes internacionals de drets humans estableixen

el dret de tota persona de sortir de qualsevol país, inclòs el propi. Només en circumstàncies determinades l'Estat pot imposar restriccions a aquest dret. Les prohibicions de sortida del país reposen, en general, en mandats judicials.

FAO: Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació, fundada el 1945. És un dels organismes especialitzats més grans de les Nacions Unides. El seu objectiu principal és aconseguir un món en el qual imperi la seguretat alimentària elevat els nivells de nutrició, millorant la productivitat agrícola i les condicions de la població rural, i contribuint a l'expansió de l'economia mundial.

Immigració: Procés pel qual persones no nacionals ingressen (entren) en un país per tal d'establir-s'hi.

Migració: Moviment de població cap al territori d'un altre Estat o dins del mateix Estat, que abraça tot moviment de persones sigui quina en sigui la mida, la composició o les causes; inclou migració de refugiats, persones desplaçades, persones desarrelades i migrants econòmics.

Permís de residència: Document legal expedit per les autoritats competents d'un Estat a un estranger en el qual es fa constar que aquest estranger té dret a viure en aquest Estat.

Permís de treball: Document legal expedit per les autoritats competents d'un Estat, necessari per a l'ocupació del treballador migrant al país hoste.

Persona desplaçada: A l'igual que la persona refugiada, una persona desplaçada ha hagut d'abandonar casa seva per por a perdre la vida. La diferència és que, en aquest cas, no ha creuat cap frontera, sinó que intenta buscar un lloc segur al seu propi país.

Persona refugiada: Persona que es veu obligada a sortir del seu país per por de ser perseguida per la seva raça, religió, nacionalitat, opinió política o altres raons. Aquesta definició també inclou les persones que fugen de conflictes armats o de situacions de violència generalitzada. Obtenir la condició de persona refugiada implica les mesures següents: autorització de residència, expedició de documents de viatge i d'identitat, i autorització per treballar.

Persona sol·licitant d'asil: Persona que sol·licita el reconeixement com a persona refugiada en un altre país i que es troba a l'espera de la resolució de la seva sol·licitud.

Reunificació familiar: Eina jurídica que permet tornar a reunir al país d'acollida la família que es va veure obligada a separar-se en fugir del país d'origen. Aquesta mesura millora la qualitat de vida i la situació social i econòmica de la família reagrupada.

Reassentament: Instrument de protecció per a les persones refugiades. Una persona és reassentada quan és acollida per un país diferent del primer on va arribar després d'abandonar el seu

país d'origen. El reassentament existeix perquè a vegades el primer país d'acollida no pot garantir la seguretat ni la integritat del refugiat, perquè no pot afrontar l'arribada de moltes persones refugiades en un període de temps o perquè un tercer país (el de reassentament) ofereix millors possibilitats per a la integració social de la persona refugiada. Per a algunes persones refugiades, com ara nens, nenes, dones sotmeses a assetjament sexual o persones amb discapacitat, el reassentament pot ser una taula de salvació.

Repatriació: El dret individual d'un refugiat o d'un presoner de guerra de tornar al país d'origen en determinades condicions està previst en diversos instruments internacionals (Convencions de Ginebra del 1949 i Protocols del 1977, Reglament sobre les lleis i costums de la guerra terrestre, annex a la Quarta Convenció de l'Haia del 1907, instruments de drets humans, així com el dret internacional consuetudinari). El dret a la repatriació es confereix a la persona a títol individual i no a l'autoritat que la reté. A més, la repatriació està subjecta a l'obligació de l'autoritat d'alliberar les persones elegibles (soldats i civils) i a l'obligació del país d'origen de rebre els seus propis nacionals.

Repatriació voluntària: Retorn al país d'origen de persones que reuneixen els requisits arran del desig de tornar expressat lliurement.

Repatriació involuntària/forçosa: Repatriació de refugiats al país d'origen que el país receptor fomenta quan crea circumstàncies que no deixen cap altra alternativa als refugiats que no sigui la repatriació. Com que la repatriació és un dret personal (diferent de l'expulsió o de la deportació, originalment vinculades a la sobirania de l'Estat), ni l'Estat de la nacionalitat, ni el de residència temporal, ni tampoc el que exerceix la jurisdicció sobre ells no pot procedir a la repatriació contra la voluntat d'una persona elegible, es tracti d'un refugiat o d'un presoner de guerra. D'acord amb el dret internacional contemporani, els presoners de guerra o refugiats que rebutgen ser repatriats, particularment si tenen motius de tenir por en el seu propi país, han de ser protegits i beneficiar-se, si és possible, d'asil temporal o permanent.

Rutes legals i segures: Seguit d'eines i de figures jurídiques utilitzades per protegir els drets de les persones que es veuen obligades a abandonar el seu país a causa de conflictes armats, persecucions, pobresa, etc. Entre elles destaquen la figura del reassentament, la protecció subsidiària o el reagrupament familiar.

Fonts:

Amnistia Internacional: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/campanas/yoacojo/glosario-de-terminos/>.

Organització Internacional sobre les Migracions (OIM), glossari bàsic: http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_7_sp.pdf

Recursos complementaris

Migracions forçoses i població refugiada. Per treballar a l'aula:

UNICEF, *Cuentos sin hadas: La historia de Ivine y Almohada*
www.youtube.com/watch?v=7fPSTajjSd4

ACNUR Mèxic, contes infantils,
<http://culturacolectiva.com/7-cuentos-infantiles-que-te-acercaran-a-la-realidad-de-los-refugiados/>

#ABPRefugiados

Projecte interdisciplinari per treballar el tema dels refugiats i els migrants.

Bateria de recursos documentals, curts, vinyetes, gràfiques interactives, fotografies, propostes de literatura juvenil, activitats per treballar en llengua estrangera, etc.,
<http://abprefugiados.blogspot.com.es/>

Migracions forçoses i població refugiada. Per al professorat:

Pàgines web d'interès:

www.es.amnesty.org
www.acnur.es/
www.proactivaopenarms.org/es
www.msf.es/

Veinte reflexiones de una emigrante,
<https://youtu.be/671xpkNk29c>

CEAR, *Acceso a la protección: Un derecho humano*
www.cear.es/wp-content/uploads/2013/05/INFORME-FINAL.pdf

ACNUR, *Tendencias globales: Desplazamiento forzado en 2014*
http://acnur.es/portada/slider_destacados/img/PDF_141015184925.pdf

Oxfam, *Right to a Future: Empowering refugees from Syria and host governments to face a long-term crisis*, noviembre de 2015
<https://www.oxfam.org/en/research/syria-refugees-right-future>

Itziar Ruiz-Giménez, *En Europa hay una batalla sobre quién tiene derecho a tener derechos*, Ágora
<http://www.agora-revistaonline.com/single-post/2016/04/18/ENTREVISTAS-Itziar-RuizGim%C3%A9nez-En-Europa-hay-una-batalla-sobre-qui%C3%A9n-tiene-derecho-a-tener-derechos>

Diversitat i interculturalitat

Carbonell, F., “Decálogo para una educación intercultural”, *Cuadernos de Pedagogía*, 290. Barcelona: Ed. CISSPRAXIS SA, 2002.

Casanova, M. A., “La interculturalidad como factor de calidad en la escuela”, a Soriano (coord.), *La interculturalidad como factor de calidad educativa*, Madrid: La Muralla, 2005.

UPD VI – IMELSA, *Guía de gestión de la diversidad cultural y la convivencia*,
<http://www1.ocupacio.gva.es:8084/adient/mediateca/general/guia-didactica-de-Gestion-de-la-diversidad-cultural-y-la-convivencia.pdf>

Fernando Relinque Medina i Nidia Gloria Mora Quiñones, *Interculturalidad y gestión de la diversidad. El reto de la nueva sociedad*, Junta d'Andalusia

http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/interculturalidad_gestion_diversidad.pdf

UNICEF i Ministeri d'Educació Perú, *La interculturalidad en educación*

http://www.unicef.org/peru/_files/Publicaciones/Educacionbasica/peru_educacion_interculturalidad.pdf

Guía metodológica de “Transversalización del enfoque de interculturalidad en programas y proyectos del sector gobernabilidad” a partir de l'experiència del Programa “Buen Gobierno y Reforma del Estado” del Perú

<http://centroderecursos.cultura.pe/sites/default/files/rb/pdf/Guia%20metodologica%20de%20transversalizacion%20del%20enfoque%20de%20interculturalidad.pdf>

Educació intercultural. Alumnat d'origen estranger, Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament

<http://xtec.gencat.cat/web/content/projectes/alumnat-origen-estranger/suport-linguistic-social/publicacions/quadern-SLS-educacio-intercultural.pdf>

Educació intercultural. Projecte de convivència i èxit educatiu, setembre de 2014, Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament

<http://xtec.gencat.cat/web/content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0063/905e9278-9ca1-4768-afb2-09c9c6288759/intercultural.pdf>

Gestió emocional

Rafael Bisquerra, Grup d'Orientació Psicopedagògica a la Universitat de Barcelona,

www.rafaelbisquerra.com/es/educacion-emocional/objetivos-educacion-emocional.html

10 pel·lícules sobre intel·ligència emocional i social,

<http://habilidadsocial.com/peliculas-inteligencia-emocional-y-social/>

Ciutadania global: www.kaidara.org

Intermón-Oxfam, *Centres educatius transformadors: ciutadania global i transformació social*, Barcelona: Editorial Intermón-Oxfam, 2012

www.kaidara.org/es/centros-educativos-transformadores

Intermón-Oxfam, *Pistes per canviar l'escola*, Barcelona: Editorial Intermón-Oxfam, 2009

www.kaidara.org/es/Pistas-para-cambiar-la-_escuela

Autoria:

Barabara Educació SCCL.

Coordinació:

Begoña Carmona

Xarxa d'educadors i educadores per a una ciutadania global:

La comissió de Connectant mons de la Xarxa assessora i dóna seguiment a l'elaboració dels continguts d'aquesta proposta educativa: Pablo Cuenca, Santiago García, Esther Gutiérrez, Teresa Hernández, Flor López, Jordi Riera, Elisabeth Santpere i Arantza Zubizarreta.

Disseny i maquetació:

Estudi Lluís Torres

Correcció lingüística i traducció:

Albert Nolla

Il·lustració:

Espais Telemàtics

Més informació sobre la proposta educativa d'Oxfam Intermón

- Web: <http://www.oxfamintermon.org/ca/que-fem/campanyes-educacio/educacio>
- Facebook: "Educar per a una ciutadania global" <https://www.facebook.com/Educar-para-una-ciudadan%C3%ADa-global-765403543496049/>
- Correu: educacion@oxfamintermon.org

Aquesta obra té una llicència Creative Commons.

Ajuntament
de Barcelona

OXFAM Intermón